

En pdf-artikel fra www.salmedatabasen.dk

Gudsbilleder i nye børnesalmer

Af Hans Henrik Midtgaard Boas

Publiceret i april 2020

Gudsbilleder i nye børnesalmer

af Hans Henrik Midtgaard Boas, sognepræst i Lystrup-Elev pastorat

1.1 Indledning: Morgensol i det dugvåde græs

Mon man kan mærke, hvordan Gud er, hvis man går med bare fødder i det morgenvåde græs? Det er et gudsbillede, som jeg har været optaget af i den sidste tid, hvor jeg har læst på de forslag til nye påskesalmer for børn, der kom ind i den konkurrence, som Forum For Børnesalmer udskrev i slutningen af 2019. En af bidragsyderne, Dorte Roager Scharling havde fundet på at bruge netop denne sansbare erfaring, som jeg tror, at mange børn også forbinder noget med, i sin påskesalme:

Jesus går med bare fødder
i det morgenvåde græs,
han forlader klippegraven,
rejser sig fra kors og død,
og han går, mens solopgangen
farver horisonten rød.

Det er den type erfaringer af det sansede liv i naturen eller sammen med andre mennesker, som kan åbne barnets sind for en erfaring af Guds nærvær, og dermed også give nye og vigtige bidrag til gudsbilleder, som børn kan forbinde noget med. I alle fire vers i Dorte Roager Scharlings salme går billedet af det morgenvåde græs igen.

I vers 3 formuleres englens påskebudskab til kvinderne sådan:

I skal ikke være bange;
i det morgenvåde græs
er der spor af Jesu fødder,
skynd jer hjem, fortæl enhver:
Han er stået op og lever,
Han er ikke læng're her!

Duggen i græsset på en forårmorgen minder os om, at der var én der stod op en tidlig påskemorgen, fordi han ville vise mennesker, at Guds kærlighed overvinder dødens magt. Og det er hans fodspor, man kan se i det morgenvåde græs.

1.2 Hvad er en god børnesalme?

Vi har i Forum For Børnesalmer selvfølgelig interesseret os for, hvordan vi synes, en god børnesalme ser ud. Og noget af det, vi har reageret imod, har været den type salmer, hvor de voksne forsøger at presse deres fortænkte forestillinger om, hvordan Gud er, ned over børnene. Vi har set en del eksempler på, hvordan en salmetekst henvendt til børn nærmest moraliserende forklarer dem, hvor stærk og god og Gud er. Den slags gudsbilleder fører ofte til, at salmen trænger sig ind på børnene, for at de skal opleve noget bestemt, ja måske ligefrem føle sig overvåget af Gud selv.

Allerede i 1982 var Søren Lodberg Hvas, som på det tidspunkt var domprovst i Haderslev, opmærksom på, at der i den grad manglede nogle gode salmer for børn. For meget af det, man præsenterede børnene for, var af en så ringe beskaffenhed, at det nærmest var pinligt. I en artikel i bogen *Barnets verden – kirkens budskab* kan man læse Søren Lodberg Hvas' holdning til, hvad en god børnesalme i hvert fald ikke er.

I denne artikel slår Søren Lodberg Hvas til lyd for, at salmer ikke kun kan betjene sig af logos-sprog, altså det deskriptive sprog. De skal tillige bestå af mythos-sproget, altså det poetiske billedsprog som er performativt, fordi det indeholder en skabende kraft, der appellerer til forestillingsevnen.

Men der findes faktisk salmer, der er skrevet, som om de kun skulle benytte sig af logos-sproget. Som eksempel nævner Lodberg Hvas tre vers af sangen ”Mon Gud er li'så stærk som Tarzan”. En børnesang der umiddelbart ser ud som om, den er henvendt til mindre børn. Men det er jo de voksnes formuleringer, der bruges anvendt på en sådan måde, at der bliver talt ned til børnene. Salmen savner enhver ægte barnlighed. Og derfor er den blevet barnagtig.

Mon Gud er li'så stærk som Tarzan?
Mon Gud er li'så klog som far?
Mon han er mer' end politiet?
Hvem kan gi' mig svar?

Er Gud mon li'så god som Batman?
Modig som Robin Hood han var?
Kan Gud bestemme over kongen?
Hvem kan gi' mig svar?

Sidder Gud på en sky i himlen?
Og mon han hvide vinger har?
Ses han fra store jetmaskiner?
Hvem kan gi' mig svar?

Spørgsmålet er, om ikke barnet groft undervurderes, når det spises af med så fattig en kost, skriver Søren Lodberg Hvas. Salmen har ingen digterisk eller forkyndelsesmæssig kvalitet. Alene ud fra rent sproglige kriterier er den uacceptabel. Endvidere må man overveje kritisk, om ikke den lange række af spørgsmål er forestillinger, der påduttet barnet? Spørgsmålene låser falske forestillinger fast i stedet for at lukke døren op ind til en rigere og større verden. "Salmen rummer ingen billeder, udtryk og tanker, som barnet kan vokse i, og som kan nære og udvikle fantasi og hjerteliv. Den medvirker derfor heller ikke til at opbygge og befæste et indre univers, der kunne muliggøre en fordybet livserkendelse og livsoplevelse. Alle forestillinger og ord er "affotograferede" af den iagttagende voksne, som er så naiv at tro, at barnets måske ubehjælpssomme sproglige udtryk afspejler en tilsvarende fattig indre verden." (Søren Lodberg Hvas side 173)

Salmen "Mon Gud er li'så stærk som Tarzan?" er anført af Søren Lodberg Hvas som et eksempel. Og han slår til lyd for, at der skal skrives nye salmer for børn. Men de nye børnesalmer bør ifølge Lodberg Hvas opfylde samme sproglige og kunstneriske krav som enhver anden salme. En salme, som voksne ikke kan synge med på, uden at krumme tæer, er også for ringe til børn.

2. Salmer for børn i alderen 0-3 år

Noget af det, som er kendetegnende for de yngste børns religiøse forestillinger er det, som den argentinske psykoanalytiker Ana-Maria Rizzuto kalder for gudsrepræsentation. For spædbarnet er det moderens bryst, der skaber tryghed. For det lidt ældre barn må noget andet – sutten, puden eller bamsen træde i stedet og være med til at skabe den tryghed, som det længes efter, og som kommer til at repræsentere Gud på det før-sproglige plan. "Puden eller bamsen har en magt, som det lille barn lever i symbiose med. Det er så at sige en toenighed. Derfor kan barnet heller ikke sove uden. Den magt er en del af det selv, det lille barn har, og det giver barnet mulighed for at udvikle et gudsbegreb." (Gud flyver forrest side 24). Det er altså angsten for at blive forladt og trygheden ved at have Gud helt tæt på, som er det afgørende i gudsforestillingen hos det helt lille barn. Men da sproget ikke er særligt udviklet i denne alder, er det vigtigt at få kroppen med.

Små børn lærer nemlig tidligt at imitere, og derfor kan det give mening at inddrage enkle fagter og tegn.

Som et eksempel på en salme, der egner sig til helt små børn vil jeg nævne Oddvar Viks salme ”Kære Gud, tag min hånd”. Der er ingen puder eller bamser i denne salme, men der er til gengæld en engel, som er med til at skabe den tryghed, som barnet længes efter.

Kære Gud, tag min hånd,
når jeg lægger mig til ro,
lad din engel vogte, når jeg sover.
Led du mig, så at jeg,
bevares tryk hos dig,
kære Gud, pas godt på mig, som du har lovet.

Mange kender til, at der er blevet sunget for barnet ved sengetid. De voksne synger, at englene skal passe på de små. Trygheden synges ind i børnene. Overgivelsen til søvnen og til mørket må ikke være forbundet med frygt, men skal være båret af tryghed.

Vi har for få gode salmer til de alleryngste. Og de salmer, vi har fundet frem til i Forum for Børnesalmer, er netop salmer om den tryghed, vi oplever, når Guds engle passer på os. Men vi kunne godt bruge en salme om bamsen og Gud – når nu bamsen for mange børn er så stærkt knyttet til oplevelsen af at være tryk. Tænk engang hvor vigtigt, det er, hvad vi giver de små. For det er jo det, man hører og oplever som helt lille, der huskes og som sætter sig i kroppen som en følelse. Nyere undersøgelser viser, at de første 1000 dage af et barns liv er helt afgørende for dets udvikling, trivsel og muligheder. De første tre år er skelsættende for, hvordan barnet klarer sig senere i livet. Derfor er det også vigtigt at formidle denne tryghed til de yngste, som netop kender til frygten for at blive forladt, og som ikke har anden reaktion på frygt end gråd.

3.1 Salmer for børn i alderen 3-6 år

I børnehvealderen antager børns gudsbilleder flere former. Det er fordi børnenes verden udvider sig. Børn i den alder spørger om alt muligt, for de er nysgerrige og har opdaget, at verden er større end det helt nære. Hvem har lavet skyerne? Hvor kommer vi fra? Hvad er godt og hvad er ondt? Hvad sker der, når vi dør? Alle disse mange spørgsmål, som udvider perspektivet betragteligt, prøver Iben Krogsdal at forholde sig til set ud fra barnets perspektiv i salmen ”Min far kan

løbe hurtigt”. Her bevæger Krogsdal sig fra det helt nære og kendte, nemlig mor og far, til det som har med Gud at gøre:

Min far kan løbe hurtigt
min mor kan lege tik
men Gud kan tænke jorden rundt
kun på et øjeblik

Min mor kan køre bilen
min far kan sætte hår
men Gud kan sætte hjerter ind
præcis hvor hjertet slår

Min mor kan lave lamper
min far kan stege steg
men Gud kan lave skønne børn
præcis som dig og mig

Og vi kan tænke tanker
der skyder stjernesud
fra jorden hele vejen op
til Mars og måske Gud

Salmen præsenterer os altså for barnet, der iagttager det helt nære, nemlig mor og far, og hvad de nu er gode til at gøre. Og dernæst sættes der ord på et gudsbillede, der beskriver Gud som den handlende, skabende kraft i verden. Med forestillingen om Gud som den, der kan noget andet og mere end mor og far kan, bevæger barnet i tanken sig andre steder hen, ja, langt ud i universet, til det som virker fjernt fra vores verden, for at møde Gud derude et sted. Gud bliver i barnets univers på én gang den nærværende, fordi der knyttes til ved erfaringen af det kendte, og samtidig den Gud, der er langt borte, fordi han jo er så ophøjet, at han er langt mere end det, vi umiddelbart kan erfare og forestille os.

Iben Krogsdal er god til at konstruere sjove sproglige billeder og tvistede formuleringer: Gud kan tænke jorden rundt. Gud kan sætte hjerterne ind præcis hvor hjertet slår. Gud kan lave skønne børn – her vel nærmest brugt som en allusion til Salme 8 i Det Gamle Testamente.

Salmen er en slags omvendt udgave af Halfdan Rasmussens ”Tænk, hvis jeg sad på månen og leged med en himmelsky”, hvor barnet er placeret i det fjerne og kigger ned på den mangfoldige verden. Hos Iben Krogsdal tages der

udgangspunkt i det kendte, og så bevæger vi os op og ud til det himmelske ved tankens kraft, for ”vi kan tænke tanker, der skyder stjernesud”.

3.2 Når øjets lille lys er blegt

I 3-6 års alderen bliver barnet i sin nysgerrige undersøgelse af verden også bevidst om, at det selv kan komme til skade, og at andre kan komme til skade eller blive syge. Det går op for barnet, at det ikke er så almægtigt, som det troede.

Nina Tange skriver om dette forhold i en artikel i ”Religionspædagogiske pejlinger” (Religionspædagogisk Forlag 1999): ”Det er et chok for barnet at opdage, at dets forældre og det selv skal dø. Religionen tilbyder en ’løsning’ i forestillingen om en Gud, som er bestandig og overskrider tidens, rummets og legemlighedens grænser.” (Nina Tange s. 44)

På baggrund af denne erfaring melder spørgsmålet om Gud sig: Hvor er du Gud, når det gør ondt, eller når jeg bliver syg? Eller når jeg ikke kan finde ud af at være glad? Vil han stadig passe på mig og trøste mig? Barnet har nu en alder, hvor det ind imellem oplever, at noget ikke er så godt – at dets glæde er truet. Den slags erfaringer kan barnet forholde sig til igennem fortællinger og sange, der handler om den samme erfaring af, at der er håb også for den som er svag eller træt eller syg. Og håbet bærer oppe. Det har Iben Krogsdal skrevet en salme om: ”Når øjets lille lys er blegt”. De sidste fire enslydende linjer i hvert vers udgør et omkvæd, som børnene kan lære at synge med på. Det gennemgående tema i alle tre vers er, at Gud er den, som bærer mennesker. Her er vers 2:

Han bærer den, der er for træt,
han bærer syg og svag.
Han bærer den, der er lidt langt
fra næste lyse dag
og ser du dig tilbage
kan du se hans fine spor
de går med dig og lyser op
på hele vores jord

I denne korte salme knytter Iben Krogsdal til ved fortællingen om ”Fodspor i sandet”: En mand ser tilbage på sit liv, hvor han har vandret sammen med Gud. Men han undrer sig over, at der kun er ét sæt fodspor i sandet, dér hvor livet var svært for ham, og han anklager Gud: ”Dér hvor jeg havde allermest brug for dig, var ulykkelig og i knibe, der er der kun ét sæt fodspor! Dér svigtede du mig!”

Men Gud svarer: ”Nej, min ven. Da du var allermest i knibe, svigtede jeg dig ikke. der bar jeg dig!”

4.1 Salmer for børn i alderen 6-9 år

”Omkring skolealderen begynder barnet at kunne overføre magten til en usynlig Gud. Det er så det billede, der skal udvikles. Den udvikling er livslang. Og det er den kirkelige pædagogiks opgave at medvirke til at barnets gudsforestilling udvikles. Blandet andet ved hjælp af børnegudstjenester.” (Gud flyver forrest side 25) Derfor er det også vigtigt, at vi giver børnene gode billeder med, som åbner for og støtter op om forestillingen om Gud, som lader menneskene kende og tro på kærlighed og barmhjertighed.

Når barnet når skolealderen, bliver det mere optaget af viden og færdigheder og får en mere nøgtern interesse for faktuelle ting. Barnet bruger energi på at finde sin plads i fællesskabet. Det får fornemmelse for egen identitet og er i gang med at udvikle et selv billede og en selvforståelse.

I en artikel af Bente Graugaard Nielsen ”Salmer til børn og unge” som findes på Salmedatabasen, lægger hun vægt på, at kristendom skal relatere sig til det almindelige dagligliv. Hun skriver: ”Vi vil gerne lære børnene, at Gud er hos os med sin kærlighed. Han er usynligt til stede, og han vil os det godt. Jeg har forsøgt at sætte mig ind i barnets tankegang, da jeg skrev ”Kære Gud, jeg syn’s det er så svært at vide”. Her er målgruppen lidt større børn, der godt kan bruge billeder til at forstå noget vigtigt.”

I denne børnesalme bruges solen som en metafor for Gud; ligesom solens stråler når os alle, sådan når Guds kærlighed frem til enhver af os. Der er sådan lidt ”Og ovenover alting stråler Mo’er Sol” over denne salme. Der kan godt gå en sky for solen engang imellem. Men den er der jo stadig, selv om vi ikke kan se den. Og bag ved skyerne er himlen altid blå.

Kære Gud, måske er du som selve solen,
den er skjult for mig, når skyerne er grå,
men den skinner fra ækvator og til polen,
bag ved skyerne er himlen altid blå.

Troen på at Gud findes også over skyerne, åbner samtidig for den forestilling, at Gud kommer nær til hvert et barn, der synger: Jeg vil tro, du er usynlig ved min side. Derfor forvandles tvivlen med ordene Kære Gud, jeg syn’s det er så **svært** at vide i vers 1 til Kære Gud, jeg syn’s det er så **godt** at vide” i sidste vers:

Jeg vil tro, du er usynlig ved min side,
i min skole og derhjemme hvor jeg bor,
kære Gud, jeg syn's, det er så godt at vide,
at du er her og kan høre mine ord.

4.2 Himlen er et mystisk sted

I sin analyse af gudsopfattelsen hos børn skriver Knud Munksgaard i bogen Børns religiøse opfattelse følgende: "Mange forhold kan medvirke til at fastlåse børnenes forestillinger i stedet for at udvikle dem. Det er ofte uheldigt at afbilde Gud i en konkret skikkelse." (s. 59) Og så nævner Knud Munksgaard, at brugen af begrebet "Himmel" kan være uheldigt, fordi det fastholder børnenes forestilling om, at Gud er et eller andet stede ude i det astronomiske rum.

Men Iben Krogsdal har i sin børnesalme "Himlen er et mystisk sted" alligevel valgt at bruge himlen som en metafor for Gud. Når vi i Fadervor beder: "Vor Fader, du som er i himlene" så kunne vi jo godt opfatte det på den måde, at Guds himmel ikke bare er langt væk, men at Gud har så mange himle, at han lader dem blive til virkelighed for os alle mulige steder, hvor end vi færdes. I det første vers slås det fast, at vi altid går under himlen. I vers to beskrives Guds nærvær i mørket med følgende ord: Selv hvor aftenmørket gror / stråler himlen lige stor.

Ja, Himlen er et mystisk sted. Men det mystiske er også dragende og spændende. Det er værd at udforske og forholde sig til. Og så opdager man i det tredje og sidste vers, at himlen er lige her; vi går lige under den. Guds nærvær og Guds kærlighed lignes ved den himmel, der favner os alle. Derfor giver det mening at sige at vi går lige midt i Gud. Himlen bliver i denne korte salme et fint billede på Gud, som børn i skolealderen kan forholde sig til.

Himlen er et mystisk sted:
Som en ring af kærlighed.
Uanset hvor vi går ud
går vi lige midt i Gud.

4.3 Det mørkner i vor gade

Alle børn kender til at være bange for mørket. Det er uhyggeligt, det er farligt. Mørket repræsenterer virkelig kaos. Der spilles på det i film og i fortællinger. Mørket er det onde – mørket er noget børnene lærer at frygte. Men mørket er jo

også nødvendigt, for at vi kan få god søvn og hvile. Man skal kunne hengive sig til mørket – ikke som noget truende, men som noget, der er godt og nødvendigt for mennesker. Det har Lars Busk Sørensen forholdt sig til i salmen ”Det mørkner i vor gade”, hvor mørket er Guds hænder, der lægger sig om os.

I de første to vers beskrives aftenskumring og den nedgående sol. I det midterste vers 3, drejeverset, slår Lars Busk Sørensen fast, at vi kan være trygge i mørket, for gadens lange skygge / er også skabt af Gud. De sidste to vers beskriver mørket som Guds hænder der omfavner barnet, så det kan sove trygt. Her gengivet i vers 4:

Og nu hvor dagen ender
og standser vores leg,
er mørket blot hans hænder,
der lægger sig om mig.

Mørket behøver ikke være frygtindgydende. Mørket kan også hjælpe barnet til at føle sig trygt. Sådan er det i hvert fald, når mørket opleves som Guds hænder, der omslutter barnet. Jeg sover mellem stjerner / omsluttet af Guds hånd. (vers 5)

5.1 Salmer for børn i alderen 10-13 år

De 10-13 årige opdager, at livet er mere kompliceret og vanskeligere at håndtere, end de hidtil har kunnet se. Det giver anledning til nogle store følelsesmæssige udsving: Den ene dag er de fulde af selvtillid – den næste dag er de små og fortabte. Barnet i 10-13 års alderen bliver mere selvstændigt, men har stadig brug for omsorg og opmuntring. Det begynder langsomt at udvikle en abstrakt tænkning, så det også kan arbejde med indre forestillinger og overordnede begreber.

Det tætte bånd til forældrene begynder at blive løsnet, og barnet orienterer sig mere mod kammerater, der nu også får en opdragende og støttende funktion. Men det har stadig meget brug for, at forældrene er til stede og tilgængelige. Nu inddrager barnet i højere grad forholdet til andre i selvbeskrivelsen. Det forstår, at andre tænker anderledes, end det selv gør, og det begynder at kunne tage mere hensyn til andres holdninger. (Gud flyver forrest side 27)

Inden for denne aldersgruppe kan man godt begynde at nuancere gudsbegrebet, så der i højere grad bliver mulighed for at tale om paradokserne i tilværelsen, når det f.eks. bliver rigtig svært at forstå, hvorfor det onde har så stor en magt, og hvorfor mennesker skal lide. Vi skal ikke bortforklare, men turde gå ind i det, som er

svært. I hvert fald når det gælder de ældste børn. Og det udfordrer i den grad gudsbilledet.

5.2 Vi tror på dig (Gud, du vor far, vi tror på dig)

De ældste børn i den målgruppe som Forum for Børnesalmer arbejder med (10-13 år), begynder også at kunne forholde sig til troen på den treenige Gud. Det er først i konfirmationsforberedelsen, at præsterne øver trosbekendelsen med de unge. Men inden de når den alder, kan børnene godt begynde at få sat ord på, hvad forsagelsen betyder, og lære at der bruges tre navne om Gud ved dåben, hvor vi bekender troen på Gud Fader, Søn og Helligånd.

Holger Lissners salme ”Vi tror på dig” er bygget over trosbekendelsen, men med forsagelsen af djævelen placeret efter troen på Skaberen, ligesom det er i 1. Mosebog: Først hører vi om skabelsen, hvor alt er godt (vers 1); dernæst følger beretningen om syndefaldet i Paradisets have, hvor Guds modstander optræder som fristeren i slangeskikkelse. Her citeres vers 2:

Djævelske magt,
vi hader dig.
Du er Guds fjende
i os, i mig,
binder os mer end vi aner.
Dig må vi slås med hver eneste dag,
Kristus er den, der sejrer.

Salmen er for så vidt en klassisk katekismus salme, men Holger Lissner er lykkedes med at gøre det vanskeligt tilgængelige treenighedsmysterium tilgængeligt i et enkelt udtryk, hvor dramaet stadig spiller med som f.eks. i det fjerde vers, der handler om Kristi forløsergerning:

Kristus, Guds søn,
vi tror på dig,
du gik i døden
for os, for mig,
som du stod op skal vi leve.
Dig må vi takke hver eneste dag,
du er vor trøst og glæde.

Holger Lissner har selv skrevet om denne salme i sin egen udgivelse Sangene synger i os:

”Dette er en trosbekendelsessalme skrevet til en gudstjeneste for voksne udviklingshæmmede i Haderslev. Den skulle være enkel, med et lille ordforråd, men ikke barnlig. Den skulle kunne synges både af dem, der kan læse og af dem, der ikke kan. Derfor er den skrevet med gentagelser og omkvæd og kan synges både som en ekkosang, som omkvædssang og som en almindelig salme. Den kan også anvendes til minikonfirmander og børnegudstjenester, eller for den sags skyld til alle aldre, fordi den nævner det mest elementære i den kristne tro.” (Lissner side 237)

5.3 Når vi varmes af solen

Et af de fineste gudsbilleder til aldersgruppen 10-13 år er noget ikke konkret, nemlig ”mødet”. For det er i mødet med det liv, der omgiver os, at Gud kommer til os. Det gælder både i det helt hverdagsagtige liv og i det liv, som udfolder sig i gudstjenesten. Det har Holger Lissner sans for, og beskriver det så fint i sin salme ”Når vi varmes af solen”, fordi han med sine billeder rummer både det positive og det som er rigtig svært. I glæden såvel som sorgen kan vi opleve at Gud er med – at Gud kommer til os gennem prøvelsen, gennem en ven, gennem sit ord, gennem nadveren og gennem det medmenneske, der har brug for os. De sidste fire linjer i hvert vers udgør et omkvæd, som knytter an til det forudgående, som f.eks. her i vers 2:

Når vi tynges af byrden,
og en hånd ta’r ved,
når vi rammes af sorgen,
og en ven går med,
er det dig, Gud, vi møder,
dit liv der gror,
og din herlighed folder sig ud.

Det sidste vers beskriver bevægelsen hjem fra kirken efter gudstjenesten, hvor medmennesket, som har brug for vores hjælp, kommer os i møde. Og nu foretager Holger Lissner det greb, at han gør det menneske, der møder den nødstedte, til en Kristus-repræsentation, sådan som man også kan udlægge Jesu lignelse om den barmhjertige samaritaner.

Når vi går hjem fra kirken
med din Ånd i os,
og vi møder et men'ske,
bli'r til liv for ham,
er det dig, Gud, han møder,
dit liv, der gror,
og din herlighed folder sig ud.

Det er min overbevisning, at dette gudsbillede, hvor den enkelte må føle sig ramt og forpligtet, fordi vi hver især har et ansvar for, hvordan vi møder andre mennesker, for at Guds rige skal vokse og udbredes, kan tale stærkt til børn i puberteten, hvor rigtig meget drejer sig om deres egne følelser og behov. Her får vi indsigt i, hvordan vi hver især kan bære Guds kærlighed med os.

5.4 Hey Gud

I Forum for Børnesalmer har vi flere gange talt om, at der mangler salmer for børn, der tager børns frygt for ulykke og krig alvorligt. Vi mangler salmer, der også tør forholde sig til, at livet ser helt anderledes ud rundt omkring i verden end her i vores trygge land Danmark. En af dem, som tog opgaven på sig, da vi sendte en opfordring ud, er Tine Mynster, som har beskæftiget sig med sang og musik for børn i mange år. Men børnesalmen var en ny genre for hende. Tine Mynster har skrevet en slags klagesalme "Hey Gud!" Der er noget jeg ikke kan forstå. Hvorfor sker der så meget dårligt? Og er det noget, du har tænkt dig at gøre noget ved? Hvis altså du overhovedet hører efter?

Jeg synes, det er vigtigt, at der for de større børn også er salmer, som formulerer de mange spørgsmål, børnene oplever, når de hører om eller selv møder uretfærdighed, lidelse, krig og undertrykkelse. Det er vigtigt, at spørgsmålene bliver formuleret som en henvendelse til den Gud, som måske nok kan opleves tavs eller passiv. Og de skal blive ved med at lyde. Man skal ikke bare holde op, fordi man ikke får svar. Man skal blive ved med at rende Gud på dørene – og derfor er det fint med en bøn der lyder: "Hey Gud, det er mig. Nu er jeg her igen." De svære spørgsmål bliver stående – og peger tilbage på menneskets eget ansvar. Det er vigtigt, at der også findes børnesalmer med et mere komplekst og nuanceret gudsbillede, som åbner for, at der findes meningsløshed og ondskab i menneskers verden. Her citeres de første par vers med omkvæd:

Hey Gud, det er mig.
Nu er jeg her igen.
Der no't jeg ikke rigtigt kan forstå:
Hvorfor er der krig i verden?
Hvorfor slår man ihjel?
Hvorfor gør du ikke noget ved det?

Hey Gud, det er mig.
Nu er jeg her igen.
Der er no't jeg godt vil snakke med dig om:
Hvorfor skændes folk omkring mig?
Hvorfor smækkes døre i?
Er der noget du vil gøre ved det?

Hey Gud,
kan du høre mig?
Jeg har brug for dig nu!
Hey Gud,
kan du høre mig?
Jeg har brug for dig nu!

6. Sammenfatning

Med denne lille afhandling har jeg prøvet at give nogle eksempler på, hvordan gudsbilledet fremstilles i nogle af de salmer, som vi har valgt at lægge på Salmedatabasen ud fra de kvalitetskriterier, vi har opstillet for gode salmer for børn. Jeg har forsøgt at sætte de enkelte salmer ind i sammenhæng med en udviklingspsykologisk forståelse for børns religiøse forestillinger.

For de yngste børn (0-3 år) er den varme hånd og englen et gudsbillede, der kan skabe tryghed. Så længe barnets verden er centreret om sig selv, må gudsbillederne knytte til ved det, som handler om moderlig omsorg og tryghed.

For børn i børnehavealderen (3-5 år) udvides perspektivet, og Gud bliver den, som er mere end den tryghed og glæde og energi, som mor og far repræsenterer. En fortælling om, at man kan se Guds fodspor, når han bærer barnet, i de situationer, hvor noget gør ondt, kan få betydning for barnet i børnehavealderen.

For børn i de første skoleår (6-9 år) er billedet af solen et udtryk for Guds nærvær – også når man ikke rigtig kan fornemme det. For solen findes jo – det ved barnet – også når man ikke lige kan se den. Det bliver med andre ord vigtigt at kunne tro

på den usynlige Guds nærvær for børn i denne aldersgruppe. Her bliver billedet af himlen som det allestedsnærværende bragt i spil ligesom Guds hænder der omslutter barnet med tryghed, når mørket trænger sig på.

De ældste børn i vores målgruppe (10-13 år) kan med åbenhed over for en mere abstrakt og begrebsmæssig indstilling til livet forbinde Guds nærvær med forestillingen om, at der er én som kommer os i møde. På samme måde kan børnene i den alder bevæge sig ind på de mere traditionelle dogmatiske forestillinger om den treenige Gud, når bare udsagnene formuleres i et enkelt og let tilgængeligt sprog. Endelig har jeg ønsket at åbne for den tanke, at der hos de ældste børn også findes en modtagelighed for, at Gud må kunne findes dér, hvor lidelse og modgang dominerer menneskers tilværelse. Blot dette at kunne henvende sig til Gud – også med sin tvivl og med sine allermest påtrængende, eksistentielle spørgsmål, giver os et billede af, at Gud findes og lytter til dem, som har rigtig svært ved at finde meningen med det hele.

Anvendt litteratur:

Dyrhagen, Finn: Forestillingen om Gud. Aros Underviser 2007.

Hvas, Søren Lodberg: ”Kan børn forstå den kristne forkyndelse?” Artikel i: Barnets verden – kirkens budskab. Otte bidrag til en debat, udsendt af kommissionen Børn og kirke. Red. Johannes Kühle. P. Haase og søns Forlag 1982, side 167-79.

Lissner, Holger: Sangene synger i os. Unitas Forlag 2014.

Munksgaard, Knud: Børns religiøse opfattelse. Gyldendals pædagogiske bibliotek 1980.

Nielsen, Bente Graugaard: ”Salmer til børn og unge. Hvordan gøre salmesangen vedkommende for de yngre årgange?” PDF-artikel på Salmedatabasen, januar 2019.

Tange, Nina: Religionspædagogiske Pejlinger, Religionspædagogisk Forlag 1999.

Gud flyver forrest (red. Ane LaBranche) Eksistensen 2017. Se især afsnittet ”Gudsbegreb og aldersdifferentiering” s. 24-28.